

plk. JUDr. Juraj Kulik, PhD., LL.M., MBA
Slovak Information Service, Bratislava, Slovak Republic
Director of the National Security Analytical Centre
juraj.kulik99@gmail.com
ORCID: 0009-0005-7602-6527

Využitie osobitných prostriedkov Vojenského spravodajstva v procesoch odhaľovania trestnej činnosti a zisťovania ich páchatel'ov

Use of Military Intelligence Special Means in the Processes of Detection of Crimes and Identification of Perpetrators

Abstrakt

Účinné poznávanie organizovanej trestnej činnosti a ďalších objektov spravodajského záujmu naplňajúcich niektorú zo skutkových podstát trestného činu si vyžaduje využitie čo najvhodnejšej kombinácie osobitných prostriedkov, ktorými Vojenské spravodajstvo disponuje *de lege lata*. Príspevok je zameraný na trestnú činnosť ako všeobecný objekt spravodajského záujmu Vojenského spravodajstva v kontexte novej zákonnej regulácie. Ťažiskom príspevku je kategorizácia a špecifiká použitia a využiteľnosti jednotlivých osobitných prostriedkov Vojenského spravodajstva na odhaľovanie trestnej činnosti a zisťovanie ich páchatel'ov.

Kľúčové slová: Vojenské spravodajstvo, spravodajská služba, spravodajské prostriedky, informačno-technické prostriedky, informačno-operatívne prostriedky, sledovanie, odhaľovanie trestnej činnosti, zisťovanie páchatel'ov trestnej činnosti, zber a získavanie informácií, trestné konanie.

Abstract

In the article, the author discusses the issue of crime as an object of interest of the Military Intelligence. The article briefly elaborates on the legal possibilities of the Military Intelligence in detecting criminal activities and identification of their perpetrators within the framework of intelligence activities. The article focuses on the categorisation of the special means of Military Intelligence and the legal limits of their use in intelligence activities in the context of the new Military Intelligence Act.

Keywords: Military Intelligence, intelligence service, information-technical means, information-operational means, detection of criminal activity, identification of perpetrators of crime.

Úvod

Koncom novembra 2022 bola prijatá nová zákonná úprava vojenského spravodajstva.¹ Došlo tak k nahradeniu viac než 28 rokov starej zákonnej regulácie, ktorá bola účinná od roku 1994. Medzi dôvody, ktoré viedli k prijatiu novej zákonnej regulácie, patrila aj potreba zvýšenia podielu VS v boji s organizovaným zločinom, terorizmom a inými sociálno-patologickými javmi, ktoré môžu vážnym spôsobom ohroziť alebo narušiť vnútornú a vonkajšiu bezpečnosť štátu.

Právna úprava de lege lata definuje VS ako spravodajskú službu, ktorá plní úlohy spravodajského zabezpečenia obrany, obranyschopnosti a bezpečnosti SR v pôsobnosti MO SR. Obdobne, ako tomu bolo počas účinnosti predchádzajúcej zákonnej úpravy, ani nová právna regulácia nezveruje VS žiadne policajné ani represívne právomoci ani právne postavenie OČTK.²

Napriek absencii postavenia VS ako OČTK môže byť spravodajská služba orgánom obstarávajúci dôkaz využiteľný v trestnom konaní.³ Takýto záver opodstatňuje dikcia Trestného poriadku, podľa ktorej za dôkaz môže slúžiť všetko, čo môže prispieť na náležité objasnenie veci a čo sa získalo z dôkazných prostriedkov podľa Trestného poriadku alebo podľa osobitného zákona. Citovaná právna veta teda uznáva za prameň práva rozhodného pre získavanie dôkazov z dôkazných prostriedkov nielen trestnoprocesný kódex, ale pripúšťa aj iný, osobitný prameň práva so stupňom právnej sily na úrovni zákona.

Trestný poriadok nie je jediná právna norma, na základe ktorej možno dospieť k rovnakému záveru. Zákon o ochrane pred odpočúvaním⁴ regulujúci použitie ITP⁵ mimo trestného konania zaviedol ustanovenie explicitne predpokladajúce možnosť využitia informácií získaných použitím tohto prostriedku ako dôkazu v trestnom konaní. Využitie takto získaného dôkazu na účely trestného konania korešponduje aj s jedným z účelov aprobovaných zákonom o ochrane pred odpočúvaním, a to predchádzanie a objasňovanie trestnej činnosti.

Pre zodpovedanie otázky, či VS je oprávnené použiť tento druh prostriedkov primárne aj na takto vymedzený účel, je nevyhnutné posúdiť, či predchádzanie

¹ Zákon č. 500/2022 Z. z. o Vojenskom spravodajstve.

² Bližšie pozri KULIK, Juraj. Úvodné poznámky k novému zákonu o Vojenskom spravodajstve. In: *Policajná teória a prax*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2023, č. 1, s. 186–198. ISSN 1335-1370.

³ V niektorých krajinách, napríklad v Českej republike, právna regulácia trestného konania umožňuje použiť ako dôkaz výlučne to, čo bolo získané podľa trestnoprocesnej normy – Trestného poriadku. Využitie toho, čo môže prispieť na náležité objasnenie veci a čo sa získalo podľa iných zákonov, nie je právne dovolené.

⁴ Zákon č. 166/2003 Z. z. o ochrane súkromia pred neoprávneným použitím informačno-technických prostriedkov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o ochrane pred odpočúvaním) v znení neskorších predpisov.

⁵ ITP patria medzi osobitné prostriedky, ktoré môžu spravodajské služby využívať v rámci spravodajskej činnosti. Bližšie pozri napr. KULIK, Juraj. *Prostriedky spravodajských služieb využiteľné v procese zberu a získavanie informácií*. In Kriminálne spravodajstvo: zborník pôvodných vedeckých prác, štúdií a odborných článkov z virtuálnej medzinárodnej vedeckej konferencie. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2022. ISBN 978-80-8054-950-3, s. 112-131.

a objasňovanie trestnej činnosti a zisťovanie ich páchatel'ov je možné subsumovať pod niektorý zo všeobecných predmetov spravodajského záujmu VS.

Cieľom tohto príspevku je vykonanie analýzy právnej regulácie osobitných prostriedkov, ktoré má VS zákonný mandát použiť v rámci výkonu spravodajskej činnosti, ich základná kategorizácia a podmienky ich použitia právne aprobovaným spôsobom, a to nielen v rozsahu výkonu spravodajskej činnosti VS, ale aj v procesoch odhaľovania trestnej činnosti a zisťovaní ich páchatel'ov.

Trestná činnosť ako objekt poznávania VS

Získavanie informácií o trestnej činnosti spravodajskou činnosťou je VS právne dovolené až od roku 2016, kedy nadobudla účinnosť jedna z noviel vtedy účinného zákona o VS. Touto novelou došlo v rámci tzv. protiteroristickej legislatívy⁶ k veľkej reformulácii rozsahu všeobecného predmetu spravodajského záujmu tejto spravodajskej služby.

Táto legislatívna zmena nanovo upravujúca diapazón skutočností tvoriacich legálny cieľ spravodajskej činnosti priznala VS kompetenciu spravodajsky rozpracúvať o. i. aj organizovanú trestnú činnosť, trestnú činnosť proti obrane SR, nelegálne obchodovanie s výrobkami obranného priemyslu, so zbraňami hromadného ničenia a s položkami dvojakeho použitia, či financovanie terorizmu a jeho podporovanie, kybernetický terorizmus, vlastizradu, sabotáž a záškodníctvo.

Ku kontextuálnej reformulácii všeobecného predmetu spravodajského záujmu došlo aj prijatím úplne novej zákonnej úpravy, ktorá nadobudla účinnosť dňom 1. februára 2023. Právna úprava *de lege lata* prevzala a rozšírila rozsah všeobecného predmetu spravodajského záujmu, ktorý už bol nanovo definovaný predchádzajúcou zákonnou úpravou účinnou od 1. januára 2016.

V kontexte trestnej činnosti a odhaľovania jej páchatel'ov nová zákonná regulácia medzi objekt poznávania *expressis verbis* zaraďuje:

- organizovanú trestnú činnosť⁷ a výnosy z nej,⁸
- trestnú činnosť proti obrane⁹ a obranyschopnosti SR,

⁶ Zákon č. 444/2015 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

⁷ Organizovanou skupinou sa na účely tohto zákona rozumie spolčenie najmenej troch osôb na účel spáchania trestného činu, s určitou deľbou určených úloh medzi jednotlivými členmi skupiny, ktorej činnosť sa v dôsledku toho vyznačuje plánovitosťou a koordinovanosťou, čo zvyšuje pravdepodobnosť úspešného spáchania trestného činu.

⁸ Výnosom z trestnej činnosti sa na účely tohto zákona rozumie:

- a) vec, ktorá bola získaná trestným činom,
- b) vec, ktorá bola získaná ako odmena za trestný čin,
- c) vec, ktorá bola nadobudnutá, hoci aj len sčasti za vec, ktorá bola získaná trestným činom alebo ako odmena zaň,
- d) vec, na ktorú bola hoci aj len sčasti premenená vec, ktorá bola získaná trestným činom alebo ako odmena zaň, alebo
- e) plody a úžitky veci uvedenej v písmenách a) až d).

⁹ Ide o trestné činy proti obrane vlasti – trestný čin Spolupráca s nepriateľom podľa § 390 TrZ, trestný čin Vojnová zrada podľa § 391 TrZ a trestný čin Služba v cudzom vojsku podľa § 392 TrZ.

- terorizmus,¹⁰ jeho financovanie¹¹ alebo podporovanie,¹²
- kybernetický terorizmus,
- vlastizradu,¹³
- sabotáž¹⁴ a
- záškodníctvo.¹⁵

Avšak ani nová zákonná úprava neodstránila nejednoznačnosť niektorých pojmov, ktoré sa týkajú právnej aprobácie VS odhaľovať trestnú činnosť a zisťovať jej páchatel'ov. Zákonodarca v novoprijatom zákone nevymedzil dva kľúčové pojmy rámcujúce zameranie spravodajskej činnosti – obranyschopnosť a kybernetický terorizmus. Vo vzťahu k výkladovému vymedzeniu týchto základných pojmov nie je

¹⁰ Ide o trestné činy terorizmu – trestný čin Založenie, zosnovanie a podporovanie teroristickej skupiny podľa § 297 TrZ, trestný čin Teror podľa § 313 a 314 TrZ, trestný čin Teroristický útok podľa § 419 TrZ, trestný čin Niektoré formy účasti na terorizme podľa § 419b TrZ, trestný čin financovania terorizmu podľa § 419c TrZ, trestný čin Cestovanie na účel terorizmu podľa § 419d TrZ a zločin spáchaný z osobitného motívu podľa § 140 písm. d) TrZ.

¹¹ Kto sám alebo prostredníctvom iného zhromažďuje alebo poskytuje priamo alebo nepriamo veci, finančné prostriedky alebo iné prostriedky pre páchatel'a terorizmu, pre teroristickú skupinu, jej člena, alebo na spáchanie niektorého z trestných činov terorizmu, alebo zhromažďuje veci, finančné prostriedky alebo iné prostriedky v úmysle, aby ich bolo možné takto použiť, alebo s vedomím, že na taký účel môžu byť použité, potrestá sa odňatím slobody na päť rokov až pätnásť rokov. Rovnako sa potrestá, kto sám alebo prostredníctvom iného poskytne veci, finančné prostriedky alebo iné prostriedky blízkej osobe toho, kto sa podieľa alebo podieľal na príprave, pokuse alebo na spáchaní niektorého z trestných činov terorizmu, za to, že sa na takom konaní podieľa alebo podieľal.

¹² Podporou teroristickej skupiny je úmyselné konanie spočívajúce v poskytnutí finančných alebo iných prostriedkov, služieb, súčinnosti alebo vo vytváraní iných podmienok na účel

- a) založenia alebo zachovania existencie teroristickej skupiny, alebo
- b) spáchania Trestným zákonom vymedzeného okruhu trestných činov teroristickou skupinou.

¹³ Občan SR, ktorý v spojení s cudzou mocou alebo s cudzím činiteľom spácha trestný čin úkladov proti SR, teroru, záškodníctva alebo sabotáže, potrestá sa odňatím slobody na pätnásť rokov až dvadsaťpäť rokov alebo trestom odňatia slobody na doživotie.

¹⁴ Kto v úmysle poškodiť ústavné zriadenie alebo obranyschopnosť SR zneužije svoje zamestnanie, povolanie, postavenie alebo svoju funkciu alebo sa dopustí iného konania preto, aby

- a) maril alebo sťažoval plnenie dôležitej úlohy štátneho orgánu, ozbrojených síl alebo ozbrojeného zboru, právnickej osoby, alebo
- b) spôsobil v činnosti takého orgánu alebo takej organizácie alebo inštitúcie poruchu alebo inú závažnú škodu, potrestá sa odňatím slobody na štyri roky až desať rokov.

¹⁵ Kto v úmysle poškodiť ústavné zriadenie alebo obranyschopnosť SR

- a) vydá skupinu osôb do nebezpečenstva smrti, ťažkej ujmy na zdraví alebo cudzí majetok do nebezpečenstva škody veľkého rozsahu tým, že spôsobí požiar, povodeň alebo poruchu, či haváriu prostriedku hromadnej prepravy, alebo škodlivý účinok výbušnín, plynu, elektriny, rádioaktivity alebo iných podobne nebezpečných látok alebo síl, alebo nebezpečenstvo zvýši, alebo sťaží jeho odvrátenie alebo zmiernenie, alebo
- b) dopustí sa iného podobného nebezpečného konania, potrestá sa odňatím slobody na sedem rokov až dvanásť rokov.

možné použiť ani *analogiu legis* ani *analogiu iuris*. V žiadnom prameni práva v rámci právneho poriadku SR totiž neexistuje legálna definícia ani jedného z týchto pojmov.

Pri hľadaní odpovede, akým spôsobom legitímne preklenúť tieto legislatívne nedostatky definovania niektorých zo všeobecných predmetov spravodajského záujmu a vymedziť absentujúci obsah týchto základných pojmov, je možné oprieť sa o legálne definície iných dvoch pojmov, ktorých legálnu definíciu právny poriadok SR pozná – obrana štátu a terorizmus.

Vychádzajúc z definície obrany štátu je, nielen na účely tohto článku, možné obranyschopnosť definovať ako spôsobilosť štátu zachovávať mier, bezpečnosť, zvrchovanosť, územnú celistvosť a nedotknuteľnosť hraníc SR, spôsobilosť zaistiť boj proti terorizmu a spôsobilosť SR plniť záväzky vyplývajúce z medzinárodných zmlúv o spoločnej obrane proti napadnutiu a z ďalších medzinárodných zmlúv vojenskej povahy. V prípade akceptovania takto vymedzenej definície obranyschopnosti by medzi objekt poznávania patrili nielen trestné činy vojenskej, ale akýkoľvek trestný čin, ktorého objekt v skutkovej podstate by súvisel s akoukoľvek činnosťou, opatrením alebo mechanizmom zabezpečujúcim obranyschopnosť SR.

Pri aplikácii rovnakého prístupu interpretácie aj pri výklade pojmu kybernetický terorizmus je za takýto čin možné považovať aktivity napĺňajúce skutkovú podstatu niektorého z trestných činov terorizmu¹⁶ uskutočňované v kybernetickom priestore využívajúc informačné a komunikačné technológie a produkty, vrátane softvéru. Ako príklad aktu kybernetického terorizmu je možné uviesť koordinovanú emailovú hrozbu spáchania bombového útoku, ktorá bola zaslaná v jeden deň takmer 1550 subjektom naprieč celým Slovenskom, v prevažnej väčšine školám.

Berúc do úvahy bezvýhradnú viazanosť štátnych orgánov ústavným imperatívom legality ich činnosti možno konštatovať, že interpretácia týchto pojmov sanujúca nedostatok právnej úpravy musí byť vykonaná v limitoch zodpovedajúcich ústavným zvyklostiam vylučujúcim svojvôľu VS ako orgánu aplikujúceho právnu normu. Avšak táto podmienka je významná nielen z dôvodu zachovania zákonnosti spravodajskej činnosti zameranej na tieto dva predmety spravodajskej činnosti, ale aj s tým súvisiacim posúdením otázky legality a prípustnosti získaných informácií ako dôkazu v trestnom konaní.

Pre komplexnosť je nutné doplniť, že uvedené predmety spravodajského záujmu nie sú výlučnými, pri ktorých je možné v pôsobnosti VS zistiť páchanie trestnej činnosti a jej páchatela. Napriek tomu, že *prima facie* nemusí byť zrejmý *nexus* medzi trestnou činnosťou a ostatnými predmetmi spravodajského záujmu, aj pri výkone spravodajskej činnosti VS môže dôjsť k odhaleniu latentnej, utajenej trestnej činnosti a zisteniu skutočností, ktoré môžu viesť k odhaleniu a objasneniu trestného činu alebo k zisteniu a usvedčeniu jeho páchatela. A to napriek tomu, že primárnou úlohou spravodajských služieb *in generalis* nie je získavanie dôkazov na účely trestného alebo iného druhu konania.

¹⁶ Trestné činy terorizmu sú trestný čin založenia, zosnovania a podporovania teroristickej skupiny podľa § 297 TrZ, trestný čin teroru podľa § 313 a 314 TrZ, trestný čin teroristického útoku podľa § 419 TrZ, trestný čin niektorých foriem účasti na terorizme podľa § 419b TrZ, trestný čin financovania terorizmu podľa § 419c TrZ, trestný čin cestovania na účel terorizmu podľa § 419d TrZ a zločin spáchaný z osobitného motívu podľa § 140 písm. d) TrZ.

Na základe obsahovej analýzy ostatných predmetov spravodajského záujmu a posúdením možnosti ich subsumovania pod niektorú zo skutkových podstát trestného činu možno bez akýchkoľvek pochybností možno konštatovať, že k získaniu informácie smerujúcej k odhaleniu trestnej činnosti a zisteniu jej páchatel'a môže dôjsť aj v rámci výkonu spravodajskej činnosti zameranej na ďalšie objekty spravodajského záujmu. Exemplifikatívne možno uviesť odhalenie trestnej činnosti a zistenie jej páchatel'a aj pri výkone spravodajskej činnosti zameranej na

- aktivity ohrozujúce zvrchovanosť, ústavné zriadenie a územnú celistosť SR,¹⁷
- aktivity cudzej moci,¹⁸ najmä aktivity jej spravodajských služieb,¹⁹ vojenských a polovojenských zoskupení²⁰ alebo cudzích činiteľov,²¹
- extrémizmus,²²
- nelegálne obchodovanie so zbraňami hromadného ničenia, s výrobkami obranného priemyslu, s určenými výrobkami alebo s položkami dvojakého použitia,²³
- nelegálnu migráciu a jej organizovanie,²⁴
- únik alebo ohrozenie utajovanej skutočnosti.²⁵

¹⁷ Napríklad trestný čin Úklady proti Slovenskej republike podľa § 312 TrZ, trestný čin Teror podľa § 313 TrZ.

¹⁸ Cudzou mocou sa rozumejú cudzie štáty a ich vojenské alebo iné zoskupenia predstavované ich organizáciami a orgánmi, akými sú najmä osoby vykonávajúce spravodajskú činnosť, vojenský funkcionári, diplomati a iní štátni úradníci.

¹⁹ Napríklad trestný čin Vyzvedačstvo podľa § 318 TrZ, trestný čin Ohrozenie utajovanej skutočnosti podľa § 319 TrZ.

²⁰ Napríklad trestný čin Účasť na bojovej činnosti organizovanej ozbrojenej skupiny na území iného štátu podľa § 419a TrZ.

²¹ Cudzím činiteľom sa rozumie fyzická osoba alebo právnická osoba, ktorá síce nie je orgánom alebo zástupcom cudzieho štátu, ale vzhľadom na svoje politické, hospodárske alebo spoločenské postavenie má významný vplyv vo svojom štáte alebo v medzinárodných vzťahoch.

²² Ide o trestné činy extrémizmu – trestný čin založenia, podpory a propagácie hnutia smerujúceho k potlačeniu základných práv a slobôd podľa § 421 TrZ, prejavu sympatie k hnutiu smerujúcemu k potlačeniu základných práv a slobôd podľa § 422 TrZ, výroby extrémistického materiálu podľa § 422a TrZ, rozširovania extrémistického materiálu podľa § 422b TrZ, prechovávanía extrémistického materiálu podľa § 422c TrZ, popierania a schvaľovania holokaustu, zločinov politických režimov a zločinov proti ľudskosti podľa § 422d TrZ, hanobenia národa, rasy a presvedčenia podľa § 423 TrZ, podnecovania k národnostnej, rasovej a etnickej nenávisti podľa § 424 TrZ, apartheidu a diskriminácie skupiny osôb podľa § 424a TrZ a trestný čin spáchaný z osobitného motívu podľa § 140 písm. e) TrZ.

²³ Napríklad trestný čin nedovoleného ozbrojovania a obchodovania so zbraňami podľa § 294 a 295 TrZ, trestný čin nedovolennej výroby a držania jadrových materiálov, rádioaktívnych látok, vysoko rizikových chemických látok a vysoko rizikových biologických agensov a toxínov podľa § 298 a 299 TrZ.

²⁴ Napríklad trestný čin prevádzačstva podľa § 355 a 356 TrZ.

²⁵ Napríklad trestný čin ohrozenia dôvernej skutočnosti a vyhradenej skutočnosti podľa § 353 TrZ.

Disponibilné osobitné prostriedky a ich kategorizácia

Okrem reformulácie všeobecného predmetu spravodajského záujmu zákonodarca v novej zákonnej regulácii zároveň vytvoril podmienky na efektívny výkon spravodajskej činnosti spočívajúcej v získavaní informácií súvisiacich s predmetom spravodajského záujmu. V kontexte tohto článku ide o poznávací proces zameraný na latentnú, utajenú trestnú činnosť a jej páchatel'ov, v rámci ktorého je VS zverené oprávnenie použiť aj také prostriedky, ktoré sú určené iba pre úzku skupinu štátnych orgánov (napríklad polícia, spravodajské služby) a ktorými sa zasahuje do ústavne garantovaných práv a slobôd jednotlivcov. Zákonná úprava ich definuje ako osobitné prostriedky.

V komparácii s predchádzajúcou právnou úpravou došlo k rozšíreniu osobitných prostriedkov o služobnú techniku a služobného psa. Ako vyplýva z dôvodovej správy, dôvodom rozšírenia osobitných prostriedkov o služobnú techniku a služobného psa je reakcia na zmenu bezpečnostného prostredia a prispôsobenie sa súčasnej potrebe, ktorá vyplynula z aplikačnej praxe.

Vo všeobecnosti však možno konštatovať, že prostredníctvom týchto prostriedkov sa VS usiluje získať vedomosť o informáciách priamo súvisiacich s plnením konkrétnej spravodajskej činnosti, ktorých nositeľom je iná osoba alebo vec. Týmto zdrojom informácie môže byť napríklad člen zločineckej alebo teroristickej skupiny²⁶ či predstaviteľ cudzej moci.²⁷ Ich použitie v konkrétnom prípade zákon kvantitatívne neobmedzuje, je teda na zvážení samotného VS ako realizátora spravodajskej činnosti, akú najvhodnejšiu kombináciu týchto prostriedkov použije s cieľom zadováženia potrebných informácií.

Právne dovolený rozsah ich použitia je širší než obstarávanie informácií využiteľných OČTK v trestnom konaní na účely náležitého objasnenia veci a zistenia jej páchatel'a a na výkon spravodajskej podpory rozhodovacích procesov najvyšších ústavných činiteľov a iných orgánov verejnej moci. Tento záver možno vyvodit' z dikcie právnej úpravy *de lege lata*, ktorá umožňuje využitie osobitných prostriedkov nielen na účinné poznávanie objektov spravodajského záujmu, ale aj na vytvorenie vhodných podmienok na utajený, konšpiratívny výkon spravodajskej činnosti, príp. majú širšiu, všeobecnejšiu použiteľnosť.

Osobitné prostriedky *de lege lata* sa členia na:

- informačno-operatívne prostriedky, ktorými sú
 - sledovanie osôb a vecí,
 - krycie doklady,
 - legenda,
 - osoby konajúce v prospech VS,
 - zámerna veci,
 - predstieraný prevod veci,

²⁶ § 129 ods. 4 a 5 TrZ.

²⁷ § 133 ods. 1 TrZs.

- informačno-technické prostriedky,
- služobná technika,
- služobný pes.

Inštitút legendy, zámeny veci a predstieraného prevodu veci boli do právnej regulácie činnosti VS doplnené tzv. protiteroristickou legislatívou.

Použitie zámeny veci a predstieraného prevodu veci je, rovnako ako použitie ITP, podmienené predchádzajúcim súhlasom sudcu súdu príslušného podľa zákona o ochrane pred odpočúvaním. Hoci ide tradične o policajné inštitúty, ich zavedenie do právnej úpravy informačno-operatívnych prostriedkov súvisí so zmenou charakteru VS z čisto spravodajského charakteru na spravodajsko-bezpečnostnú službu.

Sledovanie osôb a vecí

Novoprijatý zákon historicky po prvý krát ustanovuje legálnu definíciu sledovania osôb a vecí. Sledovanie definuje ako činnosť vykonávanú utajeným spôsobom, ktorá je zameraná na získavanie informácií o osobách a veciach.

Z hľadiska účelu použitia ide o inštitút, ktorý je využiteľný výlučne na účinné poznávanie objektov spravodajského záujmu, pričom v konkrétnom prípade môže použitím tohto inštitútu dôjsť k utajenému odhaleniu a zadokumentovaniu trestnej činnosti a jej páchatel'a. Výsledok takto získaných informácií môže byť následne postúpený OČTK a využiteľný ako dôkaz v trestnom konaní.

Z hľadiska formy realizácie sledovania možno rozlišovať:

- skryté (utajené) sledovanie a
- otvorené (demonštratívne) sledovanie, ktoré je príznačné pre totalitné a diktátorské režimy. Cieľom otvoreného (demonštratívneho) sledovania je zastrašiť sledovanú osobu a odradiť ju od pokračovania v aktivitách, ktoré sú pre takýto režim neakceptovateľné.

Z hľadiska spôsobu realizácie možno rozlišovať:

- fyzické sledovanie a
- technické sledovanie.

Fyzické sledovanie spočíva vo vizuálnom zisťovaní informácií o pohybe a činnosti sledovanej osoby alebo pohybe sledovanej veci. Vizuálne sledovanie sa realizuje ľudskými silami organizačných zložiek majúcich v kompetencii realizáciu tohto inštitútu, a to aj s využitím dopravných prostriedkov.

Technické sledovanie spočíva v použití technického zariadenia, vyhodnotením pohybu ktorého sa získajú informácie o pohybe sledovanej osoby alebo veci. Na tieto účely je možné využiť technické zariadenia fungujúce napríklad na princípe GPS. Z hľadiska legality jeho použitia je nevyhnutné, aby jeho použitím nedošlo k zásahu do ústavne garantovaného práva na súkromie. V opačnom prípade totiž dochádza k automatickej zmene právneho základu použitia takého technického prostriedku zo sledovania na použitie ITP, ktorého použitie je podmienené predchádzajúcim súhlasom sudcu vecne a miestne príslušného súdu podľa zákona o ochrane pred odpočúvaním (zákonný sudca). Tento princíp rešpektuje aj zákonná úprava.

Rozdiel v právnych základoch použitia toho istého technického prostriedku možno exemplifikovať na motorovom vozidle. Inštalácia GPS lokátora na exteriér auta sa riadi právnou úpravou sledovania. Interiér motorového vozidla je už považovaný za súkromie, do ktorého sa inštaláciou GPS lokátora bez vedomia dotknutej osoby zasahuje. Inštaláciou takého technického prostriedku do interiéru auta z tohto dôvodu dochádza k zmene právneho režimu jeho použitia a GPS lokátor nadobúda právny status ITP. Aby bola jeho inštalácia legálna, je z tohto dôvodu nutné získať súhlas sudcu podľa zákona o ochrane pred odpočúvaním.

Autorizáciu na výkon sledovania osôb a vecí zákon priznáva riaditeľovi VS, pričom ponecháva na jeho úvahu, či autorizáciou poverí aj niektorého z jeho podriadených príslušníkov VS.

Obdobne, ako je tomu v trestnom konaní, aj pri sledovaní osoby alebo veci uskutočňovanom v rámci spravodajskej činnosti VS zákonodarca vymedzil podmienky používania rôzneho druhu techniky. Nová legislatíva umožňuje *expressis verbis* pri sledovaní osôb a vecí použiť služobnú techniku, pričom však negatívne vymedzuje jej použitie takým spôsobom, ktorým by došlo k zásahu do základných práv a slobôd predovšetkým sledovanej osoby. Týmto spôsobom zákon poskytuje jednotlivcom záruky osobitne pred neoprávneným zásahom do práva na súkromie. Typickým príkladom použitia služobnej techniky pri sledovaní osoby alebo veci je použitie fotoaparátu alebo videokamery na účely dokumentovania jeho priebehu.

Krycie doklady

Nová právna úprava priniesla výraznú zmenu právnej kvalifikácie i regulácie používania listín a dokladov, ktorými dochádza k vytváraniu vhodných podmienok na zabezpečenie utajeného, konšpiratívneho výkonu spravodajskej činnosti. Podľa predchádzajúcej regulácie bolo VS oprávnené používať na tieto účely legalizačné dokumenty, ktoré si, až na jednu výnimku, mohlo vyrábať samo.

Legalizačnými dokumentmi sa rozumeli listiny a predmety, ktorých zákonným účelom bolo zabezpečenie utajenia skutočnej totožnosti príslušníka VS. Jednou podkategóriou týchto dokumentov boli krycie doklady, vyhotovovanie ktorých si VS nemohlo realizovať samo, ale ich výrobu pre potreby VS zabezpečoval PZ.

Nová právna úprava vypustila inštitút legalizačných dokumentov a nahradila ho kryciami dokladmi, pričom zachovala právny režim ich vyhotovovania políciou aj pre potreby VS.²⁸

Aktuálna zákonná úprava definuje krycie doklady ako listiny a predmety slúžiace na utajenie primárne totožnosti príslušníka VS alebo jeho príslušnosti k službe. V komparácii s doterajšou úpravou však došlo k rozšíreniu účelu ich použitia aj na utajenie totožnosti osoby konajúcej v prospech VS.

Okrem pozitívneho vymedzenia, zákon vymedzuje krycie doklady aj negatívnym spôsobom. Krycím dokladom nesmie byť

- preukaz poslanca NR SR,
- preukaz člena vlády SR,
- služobný preukaz sudcu,

²⁸ § 40 zákona NR SR č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore.

- služobný preukaz prokurátora,
- preukaz poslanca Európskeho parlamentu,
- preukaz člena Európskej komisie,
- preukaz príslušníka Slovenskej informačnej služby,
- preukaz šéfredaktora, redaktora periodickej tlače alebo iného hromadného informačného prostriedku.

V porovnaní s doterajšou úpravou síce došlo k rozšíreniu možnosti použiť takéto listiny a predmety aj na utajenie totožnosti osoby konajúcej v prospech VS, na druhej strane však došlo k rozšíreniu rozsahu listín, ktorých použitie ako krycích dokladov v pôsobnosti VS je zakázané aj o preukaz poslanca Európskeho parlamentu, člena Európskej komisie a príslušníka Slovenskej informačnej služby.

Na základe vykonanej analýzy právnej kvalifikácie krycích dokladov ako aj účelu, k naplneniu ktorého musí ich použitím dôjsť, možno konštatovať, že tento druh informačno-operatívneho prostriedku neslúži na získavanie samotných informácií, ale na vytvorenie vhodných podmienok na zaistenie utajenosti vykonávanej spravodajskej činnosti.

Legenda

S používaním inštitútu krycieho dokumentu úzko súvisí inštitút legendy. V zmysle legálneho vymedzenia tohto pojmu sa legendou rozumie súhrn

- ✓ nepravdivých údajov o príslušníkovi VS alebo o osobe konajúcej v prospech VS,
- ✓ nepravdivých údajov a pravdivých údajov o príslušníkovi VS alebo o osobe konajúcej v prospech VS,
- ✓ nepravdivých údajov o spravodajskom krycom subjekte,²⁹ spravodajskom krycom objekte alebo o inom majetku štátu, ktorý užíva VS a údajov o jeho skutočnom účele.

Vo vzťahu k personálu služby a k osobe konajúcej v jej prospech ide najmä o nepravdivé informácie týkajúce sa jej totožnosti, osobného stavu, vzdelania, zamestnania a o mieste jej trvalého pobytu. Použitie legendy je právom aprobované aj nad rámec samotnej spravodajskej činnosti. Zákon dovoľuje použiť legendu aj v právnych vzťahoch a v konaniach a pri rozhodovaní vo veciach služobného pomeru príslušníkov VS.

Na účely vytvorenia a zachovania legendy je príslušník VS alebo osoba konajúca v prospech spravodajskej služby oprávnená zriaďovať a prevádzkovať spravodajský krycí subjekt alebo používať alebo užívať spravodajský krycí objekt.³⁰

²⁹ Spravodajským krycím subjektom je právnická osoba alebo fyzická osoba – podnikateľ vystupujúca pod legendou na utajenie

- činnosti VS,
- činnosti príslušníkov VS pri výkone jeho pôsobnosti a pri plnení jeho úloh,
- príslušnosti príslušníkov VS k vojenskej spravodajskej službe.

³⁰ Spravodajským krycím objektom je hnutelná vec alebo nehnuteľnosť používaná alebo užívaná pod legendou na účely utajenia

- činnosti VS,

Za účelom zachovania právnej istoty zákonná úprava negatívne vymedzuje účinky používania legendy na skutočné právne postavenie alebo na právne vzťahy príslušníka VS, osoby konajúcej v prospech spravodajskej služby, spravodajského krycieho subjektu alebo majetku štátu, ktorý je v užívaní spravodajskej služby.

Praktické využitie inštitútu legendy možno ilustrovať na evidovaní vlastníckeho práva nehnuteľnostiam vo vlastníctve štátu, ktoré sú v užívaní spravodajskej služby. V prípade potreby zabezpečenia utajenia ich dislokácie je právne dovolené práva k týmto nehnuteľnostiam v katastri nehnuteľností evidovať pod legendou, a to po dohode s VS.³¹

Rovnako, ako je tomu v prípade krycích dokladov, ani zmyslom použitia legendy nie je obstarávanie dôkazov využiteľných na trestné konanie. Použitie tohto inštitútu má dokonca širšiu použiteľnosť než len vytvorenie vhodných podmienok na zaistenie utajenosti vykonávanej spravodajskej činnosti. Ustanovenia o legende možno aplikovať aj na explicitne vymedzený okruh spoločenských vzťahov nespravodajského charakteru.

Osoba konajúca v prospech VS

Osoby konajúce v prospech spravodajskej služby patria medzi nezastupiteľný a významný zdroj informácií. Využívanie fyzických osôb ako tajných spolupracovníkov patrí k najstarším prostriedkom získavania informácií a aj napriek rapidnému rozmachu moderných technológií ide o jeden z najdôležitejších a najúčinnějších spôsobov poznávania objektov spravodajského záujmu.

Zákon definuje osobu konajúcu v prospech VS ako fyzickú osobu staršiu ako 18 rokov, ktorá dobrovoľne a utajovaným spôsobom poskytuje spravodajskej službe informácie alebo služby. Zákonodarca pri vymedzení tohto inštitútu reflektoval na ústavný zákaz nútených prác a nútených služieb a ako jeden z charakteristických znakov tohto pojmu ustanovil dobrovoľnosť. Poskytovanie informácií alebo služieb musí byť z tohto dôvodu založené na vlastnom presvedčení osoby a jej slobodnom rozhodnutí. Žiadna osoba nesmie byť nútená k poskytovaniu informácií alebo služieb spravodajskej službe, čo v podmienkach demokratických a právnych štátoch, na rozdiel od tých totalitných, implicitne zahŕňa aj nemožnosť získavať osoby konajúce v prospech spravodajskej služby, t. j. tajných spolupracovníkov, pomocou kompromitácie alebo vydierania osoby.

Obdobne, ako je tomu pri krycích dokladoch, zákon negatívne vymedzuje aj osobu konajúcu v prospech VS. Takouto osobou nesmie byť

- príslušník ozbrojeného bezpečnostného zboru,³²
- príslušník Slovenskej informačnej služby,

-
- činnosti príslušníkov VS,
 - utajenia príslušnosti príslušníkov VS k spravodajskej službe.

³¹ § 6 ods. 3 zákona NR SR č. 162/1995 Z. z. o katastri nehnuteľností a o zápise vlastníckych a iných práv k nehnuteľnostiam (katastrálny zákon).

³² Zákon NR SR č. 171/1993 Z. z.

Zákon č. 4/2001 Z. z. o Zbore väzenskej a justičnej stráže v znení neskorších predpisov.

- vydavateľ periodickej tlače, prevádzkovateľ iného hromadného informačného prostriedku, šéfredaktor, redaktor, moderátor, zamestnanec alebo spolupracovník periodickej tlače alebo iného hromadného informačného prostriedku.

Nejde však o absolútny zákaz. Samotná právna úprava prelmuje tento zákaz v prípade existencie nevyhnutného záujmu na zabezpečení obrany, obranyschopnosti a bezpečnosti štátu. O existencii tohto záujmu rozhoduje samotná spravodajská služba, ktorá posudzuje významnosť osoby konajúcej v prospech ako nositeľa informácií alebo poskytovateľa služieb nevyhnutných na zabezpečenie obrany, obranyschopnosti a bezpečnosti štátu.

Ustanovenie ďalšieho konštruktú prelomenia zákazu využívať určité osoby ako osoby konajúce v prospech VS vo forme písomného rozhodnutia predsedu Bezpečnostnej rady SR o výnimke z tohto zákazu je z tohto dôvodu úplne redundantné.

Z hľadiska účelu použitia ide o inštitút, ktorý je využiteľný výlučne na účinné poznávanie objektov spravodajského záujmu. Osoba konajúca v prospech spravodajskej služby môže byť nositeľom informácií využiteľných na odhalenie latentnej trestnej činnosti a zistenia jej páchatela. Môže tak byť, za dodržania podmienok ustanovených trestnoproceným kódexom, vypočutá ako svedok a jej svedecký výpoveď využitá ako dôkaz v trestnom konaní.

Zámena vecí

Podstatou inštitútu zámeny vecí je zameniť presne identifikovanú vec za inú vec. Použitie tohto inštitútu je zákonom podmienené

- ✓ predchádzajúcim písomným súhlasom zákonného sudcu a
- ✓ existenciou nevyhnutnosti jeho použitia na plnenie úloh VS.

Spravodajská služba nemôže tento inštitút použiť bezbreho. Zákonná úprava *de lege lata* vyžaduje, aby zámenou vecí nevznikla na týchto záujmoch väčšia ujma ako tá, ktorá by hrozila použitím zamieňanej veci.

Na vydanie súhlasu na použitie tohto inštitútu je príslušný sudca podľa zákona o ochrane pred odpočúvaním.

Inštitút zámeny vecí je jedným z prostriedkov využívaných najmä počas sledovania osôb a vecí, napríklad v rámci spravodajskej operácie zameranej na kontrašpionážnu ochranu štátu. Použitie tohto inštitútu v takomto prípade by bolo odôvodnené nevyhnutnosťou získania informácií alebo zabránením vzniku závažnej ujmy na bezpečnosti štátu, hospodárskych záujmoch štátu alebo ochrane utajovaných skutočností.

Aj v prípade tohto inštitútu je možné jeho použitím získať informácie o predmete spravodajského záujmu, vrátane informácií vedúcich k odhaleniu trestnej činnosti a zistenia jej páchatela. Výsledok takto získaných informácií môže byť následne postúpený OČTK a využiteľný ako dôkaz v trestnom konaní.

Predstieraný prevod veci

Na rozdiel od zámenny veci, podstatou inštitútu predstieraného prevodu veci spočíva v predstieraní kúpy, predaja alebo iného spôsobu prevodu veci, na držanie ktorej sa vyžaduje osobitné povolenie alebo držanie ktorej je zakázané.

Použitie predstieraného prevodu veci je zákonom podmienené

- ✓ predchádzajúcim písomným súhlasom zákonného sudcu a
- ✓ existenciou potreby jeho použitia na plnenie úloh VS.

Obdobne, ako je tomu pri zámene veci, na vydanie súhlasu na použitie tohto inštitútu je príslušný sudca podľa zákona o ochrane pred odpočúvaním.

Prostredníctvom tohto inštitútu spravodajská služba získava informácie o pohybe a nakladaní s vecami, na držanie ktorých sa vyžaduje osobitné povolenie alebo držba ktorých je zakázaná. Týmto spôsobom sa tiež získavajú informácie o osobách, ktoré majú záujem takéto veci si zaobstarať a tiež o účele, na ktorý takúto vec chcú použiť. Predstieraný prevod veci je totiž jedným z osobitných prostriedkov, ktorý spravodajská služba využíva pri získavaní informácií v rámci plnenia spravodajských úloh zameraných na terorizmus a nelegálne obchodovanie s takými vecami, ktoré by mohli byť zneužitú napríklad na spáchanie teroristického činu.³³

Informácie získané použitím tohto inštitútu môžu taktiež prispieť účinnému poznávaniu predmetu spravodajského záujmu a v trestnom konaní formou ich vykonania ako dôkazu aj k náležitému objasneniu veci a zistení jej páchatel'a.

Informačno-technické prostriedky

Obdobne, ako je tomu pri informačno-operatívnych prostriedkoch, zákonná úprava *de lege lata* oprávňuje spravodajskú službu používať ITP pri plnení úloh anticipovaných zákonom o VS. Právna úprava zároveň zaväzuje službu viesť evidencie o ich použití a ukladá povinnosť zabezpečiť ich ochranu pred vyzradením ako aj zneužitím.

Ako bolo načrtnuté vyššie, podmienky používania tohto druhu prostriedkov mimo trestné konanie upravuje zákon o ochrane pred odpočúvaním. Táto právna norma je zároveň prameňom práva legálne prelomujúci zákonnú povinnosť utajiť použitie ITP. Ide o prípady postúpenia kópie záznamu vyhotoveného ich použitím

- ✓ vecne a miestne príslušnému štátnemu orgánu, ak záznam môže byť dôkazom v konaní vedenom pred príslušným štátnym orgánom v rozsahu jeho vecnej pôsobnosti, vrátane trestného konania,
- ✓ inému subjektu v rámci medzinárodnej spravodajskej spolupráce,
- ✓ na účely jeho jazykového prekladu, odtajnenia vrátane jeho dešifrovania alebo dekódovania, ak osoba, ktorej sa má záznam alebo jeho kópia takto poskytnúť, podpíše vyhlásenie o mlčanlivosti.

³³ Dôvodová správa k zákonu č. 444/2015 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

ITP zákon definuje exemplifikatívne ako elektrotechnické, rádiotechnické, fototechnické, optické, mechanické, chemické a iné prostriedky a zariadenia alebo ich súbory používané utajeným spôsobom na

- ✓ vyhľadávanie, otváranie, skúmanie a vyhodnocovanie poštových zásielok a iných dopravovaných zásielok,
- ✓ získavanie obsahu správ prenášaných prostredníctvom elektronických komunikačných sietí, vrátane odpočúvania telefónnej komunikácie,
- ✓ vyhotovovanie obrazových, zvukových, obrazovo-zvukových alebo iných záznamov.

Rozhodujúcou podmienkou posúdenia, či sa takýto spravodajský prostriedok používa ako ITP, je zodpovedanie otázky, či sa používa bez predchádzajúceho súhlasu toho, komu sa ním zasahuje do práva na súkromie garantovaného Ústavou SR. Ak takáto osoba udelila spravodajskej službe predchádzajúci súhlas na použitie tohto spravodajského prostriedku, potom sa na jeho používanie nevzťahuje právna úprava zákona o ochrane pred odpočúvaním.

VS má zákonný mandát na používanie tohto prostriedku pri plnení svojich úloh. Výnimkou je obmedzenie VS pri samotnej technickej realizácii získavania informácií pomocou ITP. Získavanie informácií tvoriacich obsah správ prenášaných prostredníctvom elektronických komunikačných sietí, vrátane odpočúvania telefónnej komunikácie, pre potreby VS zabezpečuje PZ. Tieto úkony vykoná PZ až na základe písomnej žiadosti VS a po predložení písomného súhlasu zákonného sudcu.³⁴

Vzhľadom na invazívny charakter tohto prostriedku do ústavne garantovaných práv jednotlivcov zákon o ochrane pred odpočúvaním ich použitie reguluje veľmi reštriktívne. Perspektívou VS je ich použitie v tuzemsku rovnako aj v zahraničí legitímne iba v prípade ich nevyhnutnosti na zabezpečenie niektorého z týchto vitálnych záujmov štátu:

- ochrana ústavného zriadenia a zahraničnopolitických záujmov štátu,
- bezpečnosť a obrana štátu,
- získavanie informácií zo zahraničných zdrojov,
- predchádzanie a objasňovanie trestnej činnosti.

Samotný zákon teda výslovne predpokladá použitie tohto druhu osobitného prostriedku na účel odhaľovania trestnej činnosti a zisťovania jej páchatel'a. Použitie ITP právna úprava *de lege lata* podmieňuje nielen existenciou niektorého z týchto záujmov štátu, ale aj vopred udeleným písomným súhlasom zákonného sudcu. Ak sa týmito prostriedkami majú získavať informácie na miestach, ktoré nie sú verejne prístupné, sudca vo svojom písomnom súhlase musí rozhodnúť tiež o tom, či sa súhlas vzťahuje aj na vstup na tieto miesta. Na základe vydaného súhlasu možno ITP použiť najdlhšie na šesť mesiacov.

V prípade nevyhnutnosti používať ITP aj po skončení tejto lehoty, túto lehotu možno opakovane predlžovať, a to najviac o ďalších šesť mesiacov. Predlžovanie lehoty použitia ITP sa realizuje rovnakou formou – súhlasom sudcu. Ak lehota na

³⁴ § 2 ods. 4 zákona č. 166/2003 Z. z.

použitie ITP uplynie a ďalší súhlas sudcu nie je udelený, použitie ITP sa musí skončiť najneskôr v posledný deň lehoty určenej v súdnom súhlase.

Zákon o ochrane pred odpočúvaním reguluje aj spôsob nakladania s informáciami, ktoré boli získané použitím týchto prostriedkov, avšak ich použitím nedošlo k zisteniu skutočností, ktoré by boli významné na dosiahnutie niektorého z vyššie anticipovaných účelov. V takom prípade je spravodajská služba získané informácie zničiť *ex lege*, a to bezodkladne. Právna regulácia tým vytvára právne prekážky na ďalšie spracúvanie týchto informácií v evidenciách a informačných systémoch spravodajskej služby. Takéto informácie preto nemožno následne použiť na účely zberu informácií využitím vnútorných informačných zdrojov služby. Obdobný právny režim sa vzťahuje aj na informácie získané ITP, ktorých použitie by bolo deklarované ako nezákonné, napríklad rozhodnutím Ústavného súdu SR o nezákonnosti vydaných súhlasov sudcu na použitie ITP.³⁵ Takto získané informácie sa musia zničiť do 24 hodín od protiprávneho použitia ITP a pri ich ničení musí byť prítomný zákonný sudca.

Silný invazívny charakter ITP je dôvodom ich prísnejšej externej kontroly vykonávanej v pôsobnosti zákonodarnej moci.³⁶

Služobná technika

Nová právna úprava zaviedla aj oprávnenie používať služobnú techniku ako osobitný prostriedok. Zákon definuje služobnú techniku exemplifikatívne ako elektronické, elektrotechnické, rádiotechnické, fototechnické, fotogrametrické, optické, mechanické a chemické prostriedky, bezpilotné lietadlá (drony) a iné technické prostriedky a zariadenia alebo ich súbory, softvérové vybavenie a technológie, ak sa ich použitím nezasahuje do základných práv a slobôd, používané pri

- ✓ technickej ochrane chránených objektov, ktoré sú v užívaní VS, technických prostriedkov a zariadení a dopravnej techniky,³⁷
- ✓ získavaní, sústreďovaní a vyhodnocovaní
 - informácií, ktoré sú šírené spôsobom, ktorý umožňuje prístup k nim vopred neurčenému okruhu osôb,
 - informácií v osobitných sieťach a informačných systémoch ministerstva,
 - obrazových, zvukových, obrazovo-zvukových, radarových a iných obdobných informácií na verejne dostupných miestach,
- ✓ monitorovaní a detegovaní zdrojov elektromagnetického žiarenia³⁸ a ich rušení,

³⁵ Napr. nález Ústavného súdu SR sp. zn. I. ÚS 274/05 zo dňa 14. 6. 2006.

³⁶ Bližšie pozri KULIK, Juraj. Rozsah zákonného splnomocnenia externej parlamentnej kontroly spravodajských služieb. In: *Vedecká konferencia doktorandov na Akadémii Policajného zboru v Bratislave. 1. ročník*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2018.

³⁷ Technická ochrana sa vykonáva použitím zabezpečovacieho systému, poplachového systému, systému ochrany pred bezpilotnými lietadlami, služobnou technikou alebo prostriedkami pyrotechnickej ochrany slúžiacimi na ochranu chráneného objektu, technických prostriedkov a zariadení a dopravnej techniky alebo na hlásenie jeho narušenia.

³⁸ Elektromagnetické žiarenie je akékoľvek možné emitované, odrážané alebo prepúšťané žiarenie, ktoré sa podľa frekvencie delí na ionizujúce žiarenie, viditeľné svetlo, mikrovlnné žiarenie a rádiové vlny.

- ✓ plnení úloh Centra pre kybernetickú obranu SR,³⁹
- ✓ sledování osôb a vecí.

Služobnú techniku možno tiež použiť aj na identifikáciu osoby a jej komunikácie v elektronických komunikačných sieťach, ak je takáto identifikácia nevyhnutná na následné použitie ITP voči tejto osobe v pôsobnosti VS. Vzhľadom na invazívny charakter použitia služobnej techniky na takúto identifikáciu osoby a jej komunikácie, zákon časovo limituje VS pri jej využívaní. Na tento účel možno služobnú techniku použiť iba do okamihu identifikácie tejto osoby a jej komunikácie.

Inštitút služobnej techniky je podobný inštitútu ITP, a to nielen z hľadiska terminologického obsahu. V praktickej rovine ide častokrát o tie isté prostriedky, zariadenia a ich súbory či technológie, ktoré je možné využiť nielen ako služobnú techniku, ale zároveň aj ako ITP. Z tohto dôvodu je primárnym rozlišujúcim znakom práve posúdenie skutočnosti, či sa ich použitím zasahuje alebo nezasahuje do základných práv a slobôd. Sekundárnym rozlišujúcim znakom je účel ich použitia, ktorý je rozličný.

Ak prostriedkom, zariadením a ich súborom či technológiou nedochádza k zásahu do základných práv a slobôd, najmä do ústavne garantovaného práva na súkromie, ich použitie stále spadá do právneho režimu použitia služobnej techniky. Ak by použitím tohto prostriedku došlo alebo hrozí, že dôjde k zásahu do základných práv a slobôd, dochádza k zmene právneho režimu jeho použitia na právny režim použitia ITP, t. j. na legálne použitie tohto prostriedku je nevyhnutný predchádzajúci písomný súhlas zákonného sudcu.

Vykonanou analýzou právnej kvalifikácie služobnej techniky a účelu jej použitia, možno konštatovať, že samotná zákonná úprava predpokladá právnu možnosť jej použitia aj spôsobom vedúcim k poznávaniu predmetu spravodajského záujmu a k získaniu vecných dôkazov s obsahom informácií dôležitých pre trestné konanie, napríklad vo forme obrazových, zvukových, obrazovo-zvukových, radarových a iných obdobných záznamov.

Služobný pes

V komparácii s predchádzajúcou reguláciou, právna úprava *de lege lata* okrem služobnej techniky ustanovila aj ďalší nový osobitný prostriedok, ktorý VS môže využívať pri svojej činnosti – služobného psa. Služobného psa je možné použiť pri

- ✓ zabezpečovaní ochrany chráneného objektu,
- ✓ vyhľadávaní režimovými opatreniami nepovolených technických prostriedkov a zariadení,
- ✓ pri výkone pyrotechnickej ochrany chráneného objektu,
- ✓ pri vyhľadávaní nebezpečných látok⁴⁰ a zakázaných vecí.⁴¹

³⁹ Centrum pre kybernetickú obranu SR je organizačná zložka VS, ktorá plní úlohy na úseku kybernetickej obrany SR a kybernetickej bezpečnosti v pôsobnosti MO SR.

⁴⁰ Nebezpečnými látkami sú najmä omamné látky, psychotropné látky a iné návykové látky, prekursori, výbušniny, výbušné predmety a jedy.

⁴¹ Zakázanými vecami sú najmä zakázané zbrane, zakázané strelivo, zakázané doplnky zbraní a falzifikáty peňazí, známok a cenných papierov.

Dôvodová správa k zákonu o VS neposkytuje klarifikáciu dôvodov, ktoré viedli predkladateľa zákona – ministra obrany SR – zaradiť služobného psa medzi osobitné prostriedky.

Niet pochýb o tom, že pri použití služobného psa na jeden zo zákonom anticipovaných účelov možno získať informácie o latentnej trestnej činnosti a zistiť jej páchatela. Príkladom môže byť odhalenie neoprávnenej držby nejakej omamnej látky, napríklad marihuany, príslušníkom VS, profesionálnym vojakom alebo zamestnancom MO SR.

Avšak použitie tohto osobitného prostriedku nie je priamo viazané na poznávanie predmetu spravodajského záujmu tak, ako je tento definovaný v zákone o VS. Ako vyplýva z dotknutej právnej normy, zákonným účelom použitia služobného psa ani nie je získavanie informácií v rámci výkonu spravodajskej činnosti. Právne dovoleným účelom použitia služobného psa nie je ani obstarávanie informácií potrebných na trestné konanie alebo na výkon spravodajskej podpory rozhodovacích procesov najvyšších ústavných činiteľov a iných orgánov verejnej moci.

In generalis možno konštatovať, že služobný pes je v podmienkach VS používaný pri realizácii iného druhu poznávacej činnosti, nie však pri spravodajskej činnosti. Primárnym, právne konformným cieľom použitia služobného psa *de lege lata* je ochrana objektov VS pred neoprávneným vstupom osôb a pred vnesením alebo uschovávaním nebezpečných predmetov v týchto objektoch.

Spoločným znakom pre všetky ostatné druhy osobitných prostriedkov je predovšetkým utajenosť ich použitia spravodajskou službou, o čom v prípade služobného psa bezpochyby nemožno hovoriť. Jeho použitie je totiž aj na neverejne prístupných miestach, napríklad v objektoch spravodajskej služby, otvorené a viditeľné.

V prípade psa, ktorý je celosvetovo, naprieč celou populáciou bežne využívaný nielen na stráženie objektov či canisterapiu, ale aj ako spoločník človeka, nemožno hovoriť ani o „exkluzivite“ jeho používania bezpečnostnými zložkami štátu. Práve naopak, možno hovoriť o generálnej použiteľnosti psa na rôzne účely rôznymi osobami nemajúcimi dokonca žiaden vzťah s obranou a bezpečnosťou štátu.

Ani z hľadiska dokazovania v trestnom konaní nemožno hovoriť o využiteľnosti služobného psa ako dôkazného prostriedku. Jeho vypočutie ako svedka je nerealizovateľné a ak by jeho použitím došlo k odhaleniu spáchanie nejakej trestnej činnosti (napríklad uloženie nástražného výbušného systému), prípadne sa zistil páchatel (napríklad osoba, ktorá neoprávnene vnikla do objektu VS), ako dôkazný prostriedok, z ktorého sa bude získavať dôkaz, by bol použitý napríklad výsluch obvineného, výsluch svedka – psovoda, previerka výpovede na mieste činu, vyšetrovací pokus či obrazovo-zvukový záznam z bezpečnostného kamerového systému.

Záver

Na základe vykonanej obsahovej analýzy novej zákonnej regulácie vojenského spravodajstva možno konštatovať, že VS má zákonný mandát získavať v rozsahu svojej pôsobnosti informácie o trestnej činnosti a jej páchateloch. Tieto informácie získané VS sú využiteľné nielen na účely výkonu spravodajskej podpory rozhodovacích procesov najvyšších ústavných činiteľov, ale aj orgánov činných v trestnom konaní.

Účinné poznávanie trestnej činnosti a jej páchatelov VS realizuje formou spravodajskej činnosti a za použitia čo najvhodnejšej kombinácie zverených osobitných prostriedkov, ktorými disponuje podľa platnej zákonnej úpravy. Medzi ne patria aj také prostriedky, ktorými sa zasahuje do ústavne garantovaných práv a slobôd jednotlivcov.

Tieto prostriedky slúžia na získanie vedomosti o informáciách priamo súvisiacich s plnením konkrétnej spravodajskej činnosti, ktorých nositeľom je iná osoba alebo vec. Novoprijatá regulácia vojenského spravodajstva člení disponibilné osobitné prostriedky na informačno-operatívne a informačno-technické prostriedky, služobnú techniku a služobného psa. S výnimkou služobného psa ide spravidla o typické zakryté zdroje získavania informácií.

Z vykonanej analýzy je zrejmé, že nie všetky existujúce osobitné prostriedky sú využiteľné na odhaľovanie trestnej činnosti a zisťovanie jej páchatelov. Niektoré z nich, ako napríklad legenda a krycie doklady, slúžia iba na vytvorenie vhodných podmienok na zaistenie utajenosti vykonávanej spravodajskej činnosti. Iné, napríklad služobný pes, zas na realizáciu iného druhu poznávacej činnosti, nie však spravodajskej činnosti ani obstarávania informácií dôležitých pre trestné konanie.

U ostatných osobitných prostriedkov došlo k validácii ich využiteľnosti na účinné poznávanie objektov spravodajského záujmu. Možno tiež konštatovať, že samotná zákonná úprava u niektorých z týchto osobitných prostriedkov výslovne predpokladá právnu možnosť ich použitia aj spôsobom vedúcim k získaniu vecných dôkazov s obsahom informácií dôležitých pre trestné konanie, napríklad vo forme obrazových, zvukových, obrazovo-zvukových a iných obdobných záznamov.

Resumé

NR SR prijala novú zákonnú úpravu vojenského spravodajstva. Medzi dôvody, ktoré viedli k prijatiu novej zákonnej regulácie, patrila aj potreba zvýšenia podielu VS v boji s organizovaným zločinom, terorizmom a inými sociálno-patologickými javmi, ktoré môžu vážnym spôsobom ohroziť alebo narušiť vnútornú a vonkajšiu bezpečnosť štátu.

Napriek absencii postavenia VS ako OČTK môže byť spravodajská služba orgánom obstarávajúcim dôkaz využiteľný v trestnom konaní. Účinné poznávanie organizovanej trestnej činnosti a ďalších objektov spravodajského záujmu naplňajúcich niektorú zo skutkových podstát trestného činu si vyžaduje využitie čo najvhodnejšej kombinácie osobitných prostriedkov, ktorými VS disponuje podľa novoprijatej legislatívy.

Právna regulácia *de lege lata* oprávňuje VS používať pri výkone svojej zákonom ustanovenej pôsobnosti osobitné prostriedky. V komparácii s predchádzajúcou

právnou úpravou došlo v dôsledku zmeny bezpečnostného prostredia k rozšíreniu osobitných prostriedkov o služobnú techniku a služobného psa.

Osobitné prostriedky, ktoré je VS oprávnené *de lege lata* použiť na účely odhaľovania trestnej činnosti a zisťovanie jej páchatel'ov, sa členia na informačno-operatívne a informačno-technické prostriedky, služobnú techniku a služobného psa.

Informačno-operatívnyimi prostriedkami sú sledovanie osôb a vecí, krycie doklady, legenda, osoby konajúce v prospech VS, zámerna veci a predstieraný prevod veci.

Informačno-technickými prostriedkami sú najmä elektrotechnické, rádio-technické, fototechnické, optické, mechanické, chemické a iné prostriedky a zariadenia alebo ich súbory používané utajeným spôsobom na

- ✓ vyhľadávanie, otváranie, skúmanie a vyhodnocovanie poštových zásielok a iných dopravovaných zásielok,
- ✓ získavanie obsahu správ prenášaných prostredníctvom elektronických komunikačných sietí, vrátane odpočúvania telefónnej komunikácie,
- ✓ vyhotovovanie obrazových, zvukových, obrazovo-zvukových alebo iných záznamov.

Použitie informačno-technických prostriedkov, zámeny veci a predstieraného prevodu veci je podmienené predchádzajúcim súhlasom sudcu súdu príslušného podľa zákona o ochrane pred odpočúvaním. Hoci ide tradične o policajné inštitúty, ich zavedenie do právnej úpravy informačno-operatívnych prostriedkov súvisí so zmenou charakteru VS z čisto spravodajského charakteru na spravodajsko-bezpečnostnú službu.

Prostredníctvom týchto prostriedkov sa VS usiluje získať vedomosť o informáciách priamo súvisiacich s plnením konkrétnej spravodajskej činnosti, ktorých nositeľom je iná osoba alebo vec. Ich použitie v konkrétnom prípade zákon kvantitatívne neobmedzuje, je teda na zvážení samotného VS ako realizátora spravodajskej činnosti, akú najvhodnejšiu kombináciu týchto prostriedkov použije s cieľom zadováženia potrebných informácií.

Avšak nie všetky osobitné prostriedky, ktorými VS disponuje, je možné využiť na účely poznávania predmetu spravodajského záujmu a obstarávania dôkazov využiteľných na trestné konanie. Niektoré z nich slúžia iba na vytvorenie vhodných podmienok na zaistenie utajenosti vykonávanej spravodajskej činnosti alebo na realizáciu iného druhu poznávacej činnosti.

Zoznam použitých skratiek

GPS	globálny polohový systém (<i>ang.</i> Global Position System)
ITP	informačno-technické prostriedky
MO SR	Ministerstvo obrany Slovenskej republiky
NR SR	Národná rada Slovenskej republiky
OČTK	orgán činný v trestnom konaní
PZ	Policajný zbor
SR	Slovenská republika
VS	Vojenské spravodajstvo

Zoznam použitých zdrojov

- Dôvodová správa k zákonu č. 444/2015 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.
- KULIK, Juraj. Úvodné poznámky k novej zákonnej úprave úloh spravodajských služieb. In: *Policajná teória a prax*. 2016, č. 2. Bratislava: Akadémia PZ.
- KULIK, Juraj. Rozsah zákonného splnomocnenia externej parlamentnej kontroly spravodajských služieb. In: *Vedecká konferencia doktorandov na Akadémii Policajného zboru v Bratislave. 1. ročník*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2018. ISBN 978-80-8054-780-6.
- KULIK, Juraj. Prostriedky spravodajských služieb využiteľné v procese zberu a získavanie informácií. In: *Kriminálne spravodajstvo: zborník pôvodných vedeckých prác, štúdií a odborných článkov z virtuálnej medzinárodnej vedeckej konferencie*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2022, s. 112-131. ISBN 978-80-8054-950-3.
- KULIK, Juraj. Úvodné poznámky k novému zákonu o Vojenskom spravodajstve. In: *Policajná teória a prax*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2023, č. 1, s. 186–198. ISSN 1335-1370.
- MICHÁLEK, Luděk; POKORNÝ, Ladislav; STIERANKA, Jozef; MARKO, Michal a Adrián VAŠKO. *Zpravodajské služby a zpravodajská činnosť*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 269.
- STIERANKA, Jozef a Michal MARKO. *Kriminálne spravodajstvo (Nový koncept odhaľovania trestných činov v Slovenskej republike)*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2019, s. 73.
- Zákon NR SR č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.
- Zákon NR SR č. 162/1995 Z. z. o katastri nehnuteľností a o zápise vlastníckych a iných práv k nehnuteľnostiam (katastrálny zákon) v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 4/2001 Z. z. o Zbore väzenskej a justičnej stráže v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 166/2003 Z. z. o ochrane súkromia pred neoprávneným použitím informačno-technických prostriedkov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o ochrane pred odpočúvaním) v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 324/2011 Z. z. o poštových službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 351/2011 Z. z. o elektronických komunikáciách v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 444/2015 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.
- Zákon č. 500/2022 Z. z. o Vojenskom spravodajstve.
- www.civilnaochrana.org.
- www.mirri.gov.sk.

Col. JUDr. Juraj Kulik, PhD., LL.M., MBA (* 1979)

He graduated at the Faculty of Law of Masaryk University in Brno. After completing the compulsory military service, he joined the Slovak Information Service in 2003, where he has worked in various positions. Currently, he is the Director of the National Security Analytical Centre. Scientifically and academically, he is involved in the field of intelligence services and their democratic control. He teaches within the Slovak Information Service and lectures at the Academy of the Police Force as well as in other state bodies and NGOs. He has published in scientific journals and co-authored a draft law on intelligence services.

